

bij Open Deur 3, maart 2020

In gesprek over 'Bonhoeffer'

We vieren en gedenken dit jaar 75 jaar vrijheid. We horen en lezen ooggetuigenverslagen. We horen over mensen die de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog niet overleefd hebben. Een van hen is de Duitse theoloog en predikant Dietrich Bonhoeffer die 75 jaar geleden overleed. Hij heeft op veel mensen een grote indruk gemaakt. We gaan in gesprek over hem en zijn gedachtegoed.

Voor de gespreksleider: als u graag eerst meer wilt vertellen over Dietrich Bonhoeffer, kunt u gebruikmaken van de korte biografie in de brochure 'Bonhoeffer 75, Gedichten en gebeden in gevangenschap'. Bestel, zo mogelijk, voor elke deelnemer een exemplaar van de brochure.¹

Inleiding

- Wat voor gedachten en woorden kwamen bij u naar boven toen u zag dat dit nummer van *Open Deur* over Bonhoeffer gaat?
- Hebt u weleens een (deel van een) boek van of over Bonhoeffer gelezen? Wat vond u daarvan?
- Als u één bijbeltekst zou moeten noemen die wat u betreft van toepassing is op Bonhoeffer, welke zou dat dan zijn?
- Vindt u het moeilijk om over dit onderwerp te praten? Misschien wel omdat u de oorlog of de gevolgen daarvan zelf hebt meegemaakt?

Uitspraken van Bonhoeffer

In dit nummer staan enkele uitspraken van Bonhoeffer. Welke uitspraak springt er voor u in positieve zin uit en welke in negatieve zin? Ga er samen, eventueel in kleinere groepjes, over in gesprek en verklaar u nader.

- "Ik geloof dat God meer geëerd wordt, als wij het leven dat Hij ons gaf ten volle aanvaarden, uitbuiten en beminnen en dus ook eerlijk en sterk de pijn ervaren om geschonden of verloren levenswaarden, dan wanneer wij voor die levenswaarden ongevoelig zijn en dus ook de pijn van het gemis niet voelen."
- "Er is geen weg naar vrede als je de weg van de zekerheid volgt. Want vrede moet gewaagd worden. Vrede is het tegendeel van zekerheid. Zekerheden eisen betekent dat je wantrouwig bent, en dat wantrouwen brengt weer oorlog voort."
- "Ik ben tot de slotsom gekomen dat ik een fout gemaakt heb door naar Amerika te komen. Ik moet deze moeilijke periode in onze nationale geschiedenis samen met de christenen van Duitsland doorleven. Ik heb geen recht om na de oorlog aan de wederopbouw van het christelijke leven in Duitsland mee te werken, als ik de beproevingen van deze tijd niet deel met mijn volk."
- "Dit is het einde, maar ook het begin."
- "Misschien is er geen gevoel dat groter geluk geeft dan dat men voor andere mensen iets kan betekenen."

In welke levensfase zou hij welke uitspraak gedaan hebben denkt u?

¹ [Hier](#) te bestellen en [hier](#) online in te zien.

Gevangenisverhalen in de Bijbel²

- In diverse bijbelverhalen komen mensen voor die in de gevangenis zitten. Hoe is hun houding daar? Zoek naar overeenkomsten en eigenheden in deze verhalen en bij Bonhoeffer. Hoe zouden hun gedachten geklonken hebben? Vier verhalen:
 - Jozef in Genesis 39:11- 40:23 (Hij is heel coöperatief).
 - Daniël in Daniël 6:4-25 (Hij wilde een even strikte spirituele dagorde als Bonhoeffer).
 - Johannes de Doper in Matteüs 14:1-12 (Hij praktiseerde een consequente gerechtigheid).
 - Paulus en Silas in Handelingen 16:16-40 (Zij zongen psalmen en voelden zo de kracht van de liturgie).
- Het is natuurlijk lastig om te zeggen hoe u op iets zou reageren wanneer u in de gevangenis terecht zou komen. Maar wat denkt u, welke van de hierboven genoemde houdingen past het beste bij u? Kunt u uitleggen waarom? En welke zou het minste bij u passen? Waarom denkt u?

Wie ben ik?

- Lees met elkaar het gedicht 'Wie ben ik?' (pag. 7).
- Welke gevoelens ervaart u bij dit gedicht?
- Welke woorden komen bij het horen/lezen van dit gedicht bij u naar boven?
- Herkent u iets van/over uzelf in dit gedicht? Kunt u dat toelichten?
- In haar bijdrage (pag. 6) stelt Beate Rose de vraag '*Ben ik werkelijk wat anderen van mij zeggen? Of ben ik alleen wat ik weet van mijzelf?*' Wat zou u daarop antwoorden? Voelt u zichzelf wel eens anders dan hoe anderen naar u kijken? Kunt u dat toelichten?
- Bonhoeffer was, op het moment van schrijven, afhankelijk van anderen voor alles wat hij voor overleven nodig heeft. Is dat iets wat u herkent? Bij uzelf of bij naasten misschien? Hoe is dat?

Bonhoeffer, toen en nu

Bonhoeffer overleed 75 jaar geleden, maar inspireert vandaag de dag nog steeds enorm veel mensen.

- Wat vindt u inspirerend aan Bonhoeffer? Ga er eventueel in kleinere groepjes over in gesprek.
- Harold Schorren schrijft in zijn artikel (pag. 2-3) dat volgens Bonhoeffer '*de Kerk niet de plek moet zijn waar alleen óver Jezus gesproken wordt. De Kerk moet een gemeenschap der heiligen zijn; zij is het lichaam van Christus.*' Wat zou Bonhoeffer hiermee bedoelen?
- Ervaart u de kerk van tegenwoordig als 'een gemeenschap der heiligen, als het lichaam van Christus'? Noem argumenten voor en tegen, en ga er samen over in gesprek.
- In zijn column beschrijft Willem van Reijendam (pag. 13) hoe hij Bonhoeffer 'bewondert', maar niet denkt te kunnen navolgen. '*Zelfs een beetje 'leven in de geest van' is niet haalbaar.*' Hoe is dat voor u?
- Als Bonhoeffer vandaag de dag zou leven, waar zou hij dan denkt u tegen in verzet gaan? Voelt u er zelf iets voor om daar ook tegen in verzet te gaan?

Ter afsluiting

Aan het begin van deze bijeenkomst vertelden we elkaar welke bijbeltekst we op Dietrich Bonhoeffer van toepassing vonden. Als u nu, aan het einde van deze bijeenkomst, opnieuw een bijbeltekst zou moeten kiezen, zou dit dan dezelfde zijn of komt er een andere tekst bij u naar boven?

- Zing met elkaar een aantal coupletten van het lied *Door goede machten trouw en stil omgeven*, Lied 511 in *Liedboek. Zingen en bidden in huis en kerk*.
- Lees het gedicht *Geluk en ongeluk* van Dietrich Bonhoeffer (zie [pag. 9](#)).

Anne ter Schuur, predikant in Waddinxveen

archief gesprekshandreikingen

² De eerste vraag van dit onderdeel is overgenomen uit de genoemde brochure.

Op open-deur.nl/gesprek vindt u alle gesprekshandreikingen bij de nummers van *Open Deur* vanaf januari 2007.